

OKÉNKO

DO FARNOSTI

VYDÁVÁ FARNOST SV. VÁCLAVA V LETOHRADĚ

Ročník XXXIII Září 2024 číslo 9

Ticho

Té pracné námahy
než poprvé
napíšeš své jméno
a přeslabikuješ abecedu
A postupně se učíš
objevovat věci
nazývat je jmény
rozlišovat barvu a tvar
naslouchat hudbě
Podle zvuků
vyjmenuješ značky aut
podle hlasu
zjevuje se ti tvář
přátel i nepřátel
Snad vstoupíš jedenkrát
i do té nejvyšší školy
a v samotě uslyšíš
jak ze všeho nejvíce
hovoří
k tobě
ticho

Josef Veselý

Hledání

Zajímá mě tvůj názor a potěší mě, zajímá-li
tě můj názor. Ale stěžejní pro mě je názor
Ježíšův. /v

Úvodem

Začátkem školního roku blahopřejeme dětem k možnosti studovat a říkáme jim, že se celoživotně vzděláváme a proč nás to těší.

Lež i lháře můžeme rozpoznat. Naši předkové měli před válkou jen rádio, a přesto v Hitlerovi brzy rozpoznali zločince. Putinovi vojáci dál vraždí ukrajinské civilisty, válečné zajatce a unášejí děti. Také vás trápí, že my, Evropané, nedostatečně Ukrajině pomáháme?

Jsmeme těsně před volbami. Mnohé krajské kandidáty známe a podle zkušenosti s nimi budeme volit. Za rok nás čekají náročnější volby, kandidáty známe méně, ale nejsme slepí, abychom uměli rozpoznat kdo je charakterní. Koho jsme volili posledně? Jakkak se zachoval? Je za ním dobrá práce pro společnost?

Čím to je, že si lidé často volí politické podvodníky a lháře? /v

Tvůrci pokojů

František, biskup římský, navštívil jihovýchodní Asii. Tam převažuje islámské náboženství. Při bohoslužbě ve Východním Timoru četl první čtení slepý muž v Braillově písmu, a kde bylo v biblickém textu slovo Bůh, vyslovoval Alláh.

Na mezináboženském setkání v mešitě Istiqlal v Jakartě podepsal František a představiteli muslimů společné prohlášení na podporu náboženské harmonie v zájmu lidstva. Dokument navazuje na mnohem obsáhlejší společné prohlášení o lidském bratrství z Abu Dhabí z 4. února 2019.

Kázání plná vágních frází o tom, jak máme všechny milovat a být hodní, nikoho nepřesvědčí. Ježíšovu nabídku života v plnosti spatříme v její kráse jen tehdy, když se odvážíme konfrontovat se se složitostí a celkem lidské zkušeností. Naše slova mají reagovat na nepořádek a chaos životů lidí, na to, čím trpí a z čeho se radují; jinak budou prázdná. Nebudou vypovídat o tvrzení: „Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.“

Timothy Radcliffe OP

Neustálá lež propagandy není zaměřena na to, aby lidé lži věřili, ale aby už nikdo něčemu nevěřil.

Lid, který již nedokáže rozlišovat mezi pravdou a lží, nedokáže rozlišovat mezi dobrým a zlým. A takový lid, který neumí přemýšlet a soudit, aniž by věděl nebo chtěl vědět, je zcela podřízen zákonu lhaní. S takovými lidmi mohou diktátoři dělat, co chtějí.

Hannah Arendtová

Z Františkovy promluvy 25. srpna

Petr a ostatní apoštolové mezi mnoha tehdejšími učiteli našli v Ježíši odpověď na žízeň po životě, žízeň po radosti, žízeň po lásce, která je oživuje; jen díky němu zakusili plnost života, kterou hledali, za hranicemi hříchu a dokonce i smrti. Proto od Ježíše neodešli: naopak, všichni až na jednoho, i uprostřed mnoha pádů zůstali až do konce.

A to se týká i nás: ani pro nás není snadné následovat Ježíše, pochopit jeho způsob jednání, přijmout jeho kritéria a jeho příklady za své. Ani pro nás to není snadné.

Čím blíže jsme Ježíšovi - čím více se držíme jeho evangelia, setrváváme v jeho společnosti v modlitbě, napodobujeme ho ve skromnosti, pokoře a lásce - tím více zakoušíme krásu toho, že ho máme za přítele, a uvědomujeme si, že on jediný má „slova věčného života“.

Při příležitosti 56. výročí okupace Československa vojsky zemí Varšavské smlouvy, řekl prezident Petr Pavel, že lidstvo má bolestivou schopnost nabyté zkušenosti ignorovat, že historie má tendenci se opakovat.

„Měli bychom být velice pozorní a obezřetní k tomu, jestli se kolem nás a v tom, co se děje u nás a ve světě, nevyskytují paralely s tím, čím už jsme si prošli. A pokud si tím nechceme projít znovu, měli bychom těmto náznakům, signálům a tendencím věnovat mimořádnou pozornost.“

Podle ústavy je u nás samozřejmě církev oddělena od státu, ale v našich duších a myšlenkách jsou vždy pohromadě.

Vladimir Putin

Františkova promluva k evangeliu 19. neděle v mezidobí (Jan 6: 41-51)

Kristus už udělal několik zázraků, a přesto to těmto zbožným nepomůže rozpoznat v něm Mesiáše? Proč jim to nepomáhá? Protože vykonávají své náboženské úkony ani ne tak proto, aby naslouchali Bohu, ale aby v nich našli potvrzení toho, co si myslí. Jsou uzavření vůči Božímu slovu a hledají potvrzení svých vlastních myšlenek. Svědčí o tom skutečnost, že se ani neobtěžují požádat Ježíše o vysvětlení: pouze proti němu mezi sebou reptají, jako by se chtěli navzájem ujistit o tom, o čem jsou přesvědčeni, jsou uzavřeni jako v neprostupné pevnosti. A tak nejsou schopni uvěřit. Uzavřené srdce: jak moc zraňuje, jak moc škodí!

Věnujme tomu všemu pozornost, protože někdy se totéž může stát i nám, může se nám stát, že místo toho, abychom skutečně naslouchali tomu, co nám Hospodin chce říci, hledáme u něho a u druhých jen potvrzení toho, co si myslíme, potvrzení svého přesvědčení, svých úsudků, které jsou předsudky. Tento způsob oslovování Boha nám však nepomáhá setkat se s Bohem, skutečně se s ním setkat, ani se otevřít daru jeho světla a milosti, aby rostla naše dobrota, abychom plnili jeho vůli a překonávali uzavřenost a obtíže.

Víra a modlitba, pokud jsou pravdivé, otevírají mysl a srdce, neuzavírají je. Když najdete člověka, jehož mysl a modlitba jsou uzavřené, znamená to, že jeho víra a modlitba nejsou pravdivé.

CÍRKEV DOPROVÁZEJÍCÍ

úryvek z přednášky Tomáše Halika
k celosvětové „Synodě o synodalitě“ v Římě

Synodální obnova a její překážky

Synodální reforma musí být něčím víc, než pouhým pokračováním linie druhého vatikánského koncilu. Má otevřít prostor pro misi církve v postmoderní době radikální plurality.

Papež František označuje synodální reformu za program pro celé třetí tisíciletí. Synodalita má být trvalou podobou církve po celé její další dějiny - až k jejich konečnému eschatologickému završení. Je to cesta dějinami do Boží náruče.

Z toho plyne, že každé stádium na této cestě je nedokonalé a musí být otevřené dalšímu vývoji. Považovat nějaký konkrétní stav společnosti a církve, teologického či vědeckého poznání za konečný, dokonalý a nezměnitelný znamená podlehnout pokušení triumfalismu.

Triumfalismus spočívá v záměně současného nedokonalého stavu církve v dějinách (*ecclesia militans*) za její eschatologickou podobu, dokonalou církev svatých v nebi (*ecclesia triumphans*). *Herezi triumfalismu často doprovázejí paternalismus, klerikalismus, fundamentalismus a tradicionalismus.* *Paternalismus* zapomíná na to, že církev učí-

NEPŘÍSAHEJTE!

Bůh nám dal závazné a moudré pokyny pro dobrý život, aby se nám dařilo v soužití s druhými: „Nic k mým pokynům nepřidáš a nic z nich neubereš, na nic jsem nezapomněl a nic v nich nechýbí.“ (Srv. Dt 4: 2):

Ježíš závaznost těchto slov potvrdil a dodal: „Dokud nepomine nebe a země, nepomine ani jediné písmenko ani jediná čárka z Tóry, dokud se všechno nestane. Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších pokynů (příkázání) a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, bude v království nebeském vyhlášen velkým.“ (Srv. Mt 5: 18-19)

Uvedu příklad neposlušnosti vůči Bohu, která měla katastrofální následky.

Ježíš je proti přísahání! (Mt 5: 33-37)

Vládcí spoutávají vojáky vojenskou přísahou. Ti, kteří přísahali poslušnost, jsou dr-

žení pod krkem. Neuposlechnutí závažných rozkazů je trestáno popravou.

Císař nechal naše předky před první světovou válkou opět znásilnit přísahou a udělal z nich zabijáky ... (ti, kteří přežili, měli ze zabíjení těžké psychické následky).

Církevní vrchnost se proti přísaze vojáků nepostavila, biskupové na frontu nerukovali a Ježíšův pastýřský pokyn: „Nepřísahajte,“ jsme my i oni ignorovali. Neposlušnost Ježíšova zákazu přísahy se nám krutě vymstila. Dodneška jsme toto selhání nepojmenovali. (Stále jsme v církvi vynuceným přísaháním ponižováni a manipulováni.)

Jsme poslušni vrchnosti, ale ne Bohu.

P.S. Ježíš svými slovy: „Dávejte císařovi, co je jeho a co je Božího, dejte Bohu,“ mluví k farizeům všech dob: „Vládcům dáváte dost, ale Bohu dlužíte sami sebe.“ (Srv. Mt 22: 15-21) Slepá poslušnost je nebezpečná.

/v

ŽENY V CÍRKVI

Rozhovor Kateřiny Tučkové s českým salesiánem Zdeňkem Jančaříkem

Napísali ste knihu o tom, aby ženy

cí musí být stále také církví učící se; že v církvi je jeden Otec a jeden Učitel, Kristus – a my všichni jsme bratři a učedníci. Klerikalismus je projevem „světskosti“ – chápe autoritu v církvi jako světskou moc, nikoliv jako službu. Nositelé této služby se pak chovají jako „vládnoucí třída“ či vyšší kasta, oddělená mnoha způsoby svého jednání a životního stylu od celku Božího lidu.

Fundamentalismus zapomíná na to, že zde vidíme a chápeme „jen částečně, jako v zrcadle a v hádankách“ (1Kor 13,12). Fundamentalista nechápe obrazy, které nám předkládá Písmo a Tradice, jako *ikony k meditaci*, jako prostředky k adoraci Tajemství, nýbrž bere je jako idoly, modly, které už nepotřebují další interpretaci. Fundamentalismus se dopouští *idolatrie*, objektivizace a zploštění tajemství víry, jeho spoutávání do tvaru uzavřeného ideologického systému.

Tradicionalismus je popřením smyslu tradice jako živého, tvořivého předávání víry. Je *herezí* v původním smyslu tohoto slova, svévolným vybíráním - vytrhuje určitou dějinně podmíněnou podobu církve nebo její nauky z kontextu a absolutizuje ji. Věrnost obsahu víry je závazkem odvážně, tvořivě a zodpovědně živovat a *proměňovat formy* jejího vyjádření tak, aby umožňovaly srozumitelné a věrohodné předávání obsahu a skutečného smyslu svěřeného poselství, aby nabízely stále hlubší porozumění jeho nevyčerpatelnému bohatství.

Všechny pokusy spoutat svobodu Božího Ducha, redukovat bohatství jeho sebevyjádření a uzavřít je do pevného, uzavřeného ideologického systému se vystavují riziku nejtěžšího hříchu: hříchu proti Duchu svatému.

dostávali v církvi větší priestor. Zaujímavé je, že s touto témou prichádzate ako muž, kňaz. Prečo ste sa rozhodli o tom písať?

Ešte pred tým, ako som začal písať o ženách v cirkvi, som robil rozhovor s Ludmilou Javorovou, ktorá bola za totality vysvätená za kňaza tajným biskupom Davidkom. Išlo o svätenie pre určitú oblasť, čisto pre ženské prostredie v ženských väzniciach.

Ten rozhovor bol pre mňa zaujímavý najmä tým, že Ludmila Javorová si v sebe to kňazstvo nesie naďalej. Prednávanom uplynulo 50 rokov od jej svätenia. Nikto jej ho formálne nevzal. Po revolúcii jej však bolo zo strany predstaviteľov cirkvi naznačené, že nemá o svojom svätení hovoriť a nesmie ďalej vykonávať kňazskú službu. Ona si to však nesie ako svoje životné poslanie. Tento rozhovor bol určite jedným z prvých impulzov viac sa o túto tému zaujímať.

V istom období som sa zároveň intenzívne zaoberal životnými príbehmi veľkým svätíc a ženských osobností, ktoré som spracovával pre Český rozhlas. Mal som pripravené portréty Terézie z Lisieux, Kataríny Sienskej, Edity Steinovej, Simone Weilovej a ďalších významných žien.

Materiál na knihu som teda mal. Od Ježíšových čias naprieč celými dejinami nájdeme príbehy inšpiratívnych žien, ktoré môžu podporiť teológiu silného ženstva v cirkvi.

Aké ste mali reakcie na knihu?

Pováčšine pozitívne. Reagujú najmä ženy, od mužov som až toľko reakcií nezaznamenal. Volajú a píšú mi ženy, ktoré sa cítia v cirkvi opomenuté.

Zo strany spolubratrov kňazov smeruje ku mne väčšinou otázka, ako mi vôbec táto téma napadla. Som predsa muž, skôr by sa očakávalo, že ženy o tom budú písať a bojovať za svoju vec.

A čo vaši predstavení?

V tomto zmysle sa cirkev podstatne posunula oproti minulým rokom. Reakcie už nie sú také hysterické, ako bývali. V 90. rokoch

som robil v mládežníckom časopise a vtedy sme pre spracovanie akejkoľvek kontroverznejšej témy museli ísť na koberček. Tentoraz to tak už nebolo.

Vždy však budú ľudia, ktorých tieto témy dráždia. Ale zas nemyslím si, že je kniha nejaká rebelská.

Predsa len, v knihe píšete aj o kňazskom svätení žien. Táto téma vyvoláva už roky búrlivé debaty napríklad v nemeckom prostredí. Prišiel čas, aby sa tieto témy otvárali aj v našom priestore?

Dnes sa aj u nás debatuje už úplne o všetkom. Vydanie tejto knižky zapadlo do určitej atmosféry, napríklad Mireia Ryšková vydala knihu o kňazstve ženy, vyšiel román inšpirovaný príbehom Ludmily

Javorovej. O téme svätenia žien sa i bez môjho pričinenia hovorí, pretože máme prázdne semináre.

V Nemecku je však diskusia omnoho ďalej. Už niekoľko rokov tam existuje hnutie žien, ktoré presadzuje kňazské svätenie žien. Súvisí to však aj s tým, ako funguje miestna cirkev, kde je príslušnosť k nej naviazaná na cirkevné dane. V ostatnom období zaznamenala nemecká cirkev výrazný odliv veriacich aj z toho dôvodu, že je málo reformná. Vo všeobecnosti tam preto prevláda reformné zmýšľanie v mnohých ohľadoch. A otvorene zaznieva kritika pápeža Františka, že je málo reformný.

U nás je to skôr opačne.

Presne tak. Pre nás je pápež František občas až príliš reformný. (Úsmev.) Netvrdím, že je to ideál, aby sme mali všetci reformné zmýšľanie. Ak má však dozrieť čas na reformu, musí to prísť prirodzene a zvnútra cirkvi.

Ďalšou témou, ktorej sa v knihe venujete, je sexuálne zneužívanie. Ako to súvisí s postavením žien v cirkvi?

Sexualita nie je len mužská záležitosť. A tu to má prienik s cirkvou – cirkev je veľmi silne mužská organizácia. Ťažko sa v nej presadzujú tieto témy, ťažko sa o nich otvorene hovorí, pretože ženy v nej nemajú svoj hlas.

Je potrebné, aby sme ženám dali mikrofón. Máme ženy, ktoré sú kompetentné a vzdelané hovoriť o určitých témach, sexualitu a vzťahovosť nevynechávajú. Lenže ťažko dostanú slovo, pretože v cirkvi hovoria muži.

„Klerikalizácia cirkvi prostredníctvom žien podľa mňa nehrozí, ženy by mohli do cirkevných úradov vniesť väčší zmysel pre jednotu, charitu, vytváranie komunit a delenie úloh.“

Som za to, aby ženy dostali väčší priestor. Nielen ako floristky či pomocníčky pri upratovaní kostola a zehlení miništrantského ob-

lečenia.

Ale táto téma sa netýka len cirkvi, ale de facto celej spoločnosti. Vidíme to aj v politike, kde sa realizujú muži alfásamci, ktorí si naplňajú aj iné potreby ako len službu spoločnosti.

Samozrejme, sú aj manipulatívne ženy, ale napriek tomu si myslím, že žena na popredných miestach by nemala takú tendenciu zneužívať svoje postavenie – ani finančne, ani sexuálne.

Cirkvi by teda prospelo, keby nebola taká patriarchálna?

Ženský pohľad by bol pre cirkev veľkým obohatením. Ženy majú v sebe zakódovanú inú optiku, iné tendencie.

Mohli by sme konečne pustiť ženy do kúrií ako generálne vikárky či do biskupských konferencií k základným rokovaniam, viac žien na teologické fakulty. Veď načo študovali? Aby sedeli doma a premýšľali o Pánu Bohu a Trojici?

Napríklad aj žena v spovednici je z môjho pohľadu celkom predstaviteľná skutočnosť. Žena, ktorá má empatiu či skúsenosť, dokáže poradiť vo veciach, kde my muži zlyhávame. Takisto vidím priestor pre ženy pri ambóne, pri kázaní a výklade evanjelia.

Aj pri oltári?

V mnohých protestantských cirkvách majú ženy pri oltári, u nich to nie je problém. V našej cirkvi je to akoby existenciálna vec.

Mireia Ryšková, ktorá cítila v mladosti kňazské povolanie, povedala, že by to rozdělilo cirkev, keby sa rozhodlo o svätení žien. Asi je to pravda. Pre katolíkov je to identifikačná vec, že Ježiš si za apoštolov vybral mužov a cez nich boli ordinovaní iní muži. Je to jednoducho mužská záležitosť, do tohto kruhu nevkĺzla žiadna žena.

Čiže Mireia Ryšková hovorí špeciálne o povolani ku kňazstvu?

My už tak akosi automaticky hovoríme

o tom, že volanie ku kňazstvu majú len muži. Neuvažujeme nad tým, ako ho môžu mať aj ženy. Čo keď má to povolanie desatina žien v mojom kostole? Ale nezamýšľam sa vôbec nad tým, lebo veď k tomu Pán Ježiš nemôže volať, pretože to neexistuje.

Povolanie ku kňazstvu je túžba slúžiť Božiemu ľudu pri oltári, vysluhovať svätosti, kázať, byť pastierom. Je to špecifická záležitosť v cirkvi, je to vnútorné volanie a nie je jednoduché to úplne opísať. U žien je to tiež asi niečo viac ako len o tom mikrofóne, ktorý by dostali.

Keby žena cítila povolanie ku kňazstvu, musela by sa zmeniť cirkev. Alebo sa toho musí hneď zriecť a môže pomáhať len

kňazovi na fare. Je zaujímavé, ako to uzatvárame práve preto, lebo Ježiš bol muž. A na tomto stojí argumentácia.

To je argumentácia pápeža Jána Pavla II., ktorý týmto v apoštolskom liste Ordinato sacerdotalis uzavrel teologickú debatu na túto tému. A je zjavné, že ani pápež František nemieni s tým nič robiť.

Apoštolský list je určite jeden zo silných argumentov. Ale uberá sa to tým smerom, že muži si budú rozhodovať o svojom mužskom svete. A práve táto kniha prináša istú polemiku, aby sme počuli aj ten tichý hlas, ktorý zatiaľ nezaznel.

Pápež František v posynodálnej exhortácii Querida Amazonia napísal, že by svätenie žien viedlo ku klerikalizácii žien. V knihe trochu polemizujem aj s týmto argumentom. Klerikalizácia cirkvi prostredníctvom žien podľa mňa nehrozí, ženy by mohli do cirkevných úradov vniesť väčší zmysel pre jednotu, charitu, vytváranie komunit a delenie úloh.

Pán Ježiš povedal o svojom tele, že kto ho nebude jesť, nemôže vojsť do nebeského kráľovstva. Je povinnosťou cirkvi zaistiť túto základnú sviatosť. Eucharistia – jej slávenie a rozdávanie – je jeden z najväčších darov cirkvi. A keď jednoducho nebudú kňazi, začneme biť na poplach a bude potrebné vysvätiť ženu. To však už bude iná argumentácia.

Nedostatok kňazských povolani je tým argumentom, ktorý obstojí v debate o kňazskom svätení žien?

Nie je to dogmatický argument, ale praktický. Na cirkev sa musíme pozerat' aj z iného pohľadu, ako je ten náš európsky. Sú krajiny, kde je veľmi ťažké dostať sa k Eucharistii. Kňaz príde k veriacim raz za rok, pokrstí tých, ktorí sú pripravení na krst, odsľúži omšu a rok ho zas nevidia. O rozvoji duchovného života komunity sa počas roka starajú najmä ženy katechétky.

Možno toto je prvý krok, aby sme ženám takto aktívnym v cirkvi dali nejaké špeciálne svätenie, aby mohli v prípade smrteľnej núdze napríklad spovedať a dávať rozhrešenie.

Nemusíme hovoriť hneď o kňazskom svätení, ale mohli by sme premýšľať o týchto veciach a súvislostiach trochu odvážnejšie.

Český teológ Josef Zverina tomu hovoril „zvláštna ordinácia“, že by išlo o požehnanie pre ženy v určitých špecifických oblastiach. V niektorých nemeckých diecézach to už robia, že žehnajú ženám, aby mohli krstíť deti.

Postavili by ste sa teda v debata o kňazskom svätení žien k tým, ktorí sú jeho zástancami?

V cirkvi to nie je najdôležitejšia téma, ukázalo sa to aj na poslednej synode. K téme kňazského svätenia žien som sa dostal viacmenej náhodou, cez rozhovory s Ludmilou Javorovou a Mireiou Ryškovou. Vtedy som sa tým začal zaoberať trochu viac.

Ale ani v mojej knihe o ženách v cirkvi to nie je to podstatné. Pre komplexnosť by muselo prísť k tomu, aby som to tematizoval, ale skôr o tom uvažujem v teoretickej rovine, než akoby som to nejako presadzoval. Je to jednoducho moje videnie.

Debata by sa nemala zameriavať na svätenie žien, ale na to, akú priznávame ženám v cirkvi hodnotu.

V knihe píšete, že „žena už v cirkvi prehovára dávno, aj keď jej vo verejnom priestore nie je veľmi dopriaty hlas. Bolo to tak v Ježišovej dobe, v staroveku i stredoveku aj v 19. a 20. storočí. A je na čase, aby prehovorila aj dnes“. Nie je to aj o tom, že vlastne až spätne vieme zreteľnejšie vidieť ženy, ktoré sa presadili či odvážne vystúpili proti zaužívaným pravidlám?

Pri spätnom pohľade je ľahšie vyťahovať osobnosti, ktoré boli svojím spôsobom veľké a mali slovo. Aj napriek tomu, že v stredoveku bola cirkev veľmi patriarchálna, tak napríklad Brigita Švédska sa dostala až k pápežovi. Nevieť si predstaviť, že by dnes prišla za pápežom žena a radila mu, ako sa zachovať napríklad v prípade Ruska a Ukrajiny.

Na prevratnom Druhom vatikánskom koncile boli dve tisícky mužov s hlasovacím právom, ale len trinásť žien ako čestné hostky bez hlasovacieho práva. Nemyslím si, že by sme dnes nemali výrazné ženské osobnosti. Dnes sú svojím spôsobom kompetentnejšie ako kedysi, ale k slovu sa dostávajú skutočne iba cez štrbinky.

Je pravda aj to, že mnohé ženy povedia, že vlastne ony ani nechcú mikrofón. A to je taký ďalší typický postoj v cirkvi – naučená bezmocnosť.

Nikdy sme vlastne nemali možnosť, tak do toho nebudeme hovoriť ani dnes, nech si to už nejako tí muži urobia. Toto by mala byť minulosť a ženy by mali mať všeobecne prístup k rôznym úlohám a funkciám na najrôznejších miestach.

Kdybich měl říct, po 25 letech v psychologii, co je v životě důležité? Láska, láska, láska... vlastně nic jiného. Pečujete o vztahy, protože jediné vztahy vám dají dobrý život. Můžete dobře jíst, sportovat, ale když nemáte vztahy, je to stejně jedno. Nehleďte elixír dlouhého života, máte ho možná vedle sebe... Pečujete o toho druhého víc než o sebe... A jestli bych měl definovat to, co v životě opravdu zabíjí, je to samota...

PÉČE O SEBE

Nejbližším člověkem jsme si my sami.

Naši blízcí jsou nám velikým bohatstvím včetně Boha. A přesto jsme v některých věcech sami. O vztahy je třeba stále pečovat.

Říkávám snoubencům: „Otevřete svému partnerovi dveře a srdce do dvanácti komnat své duše, a dejte mu od nich klíče, aby s námi nebloudil. Ale počítejte s tím, že ve třinácté komnatě jsme každý sám. Ani sami sobě úplně nerozumíme. Ten, kdo ví, že je s námi ve všem dobrém i zlém Bůh, snáší svou samotu lépe, i když se někdy cítíme opuštěni i od Boha.“

Děti potřebují jistotu a bezpečí svých rodičů, i když mají někdy pocit, že jim rodiče nerozumí. Podobně to je v našem vztahu s Bohem.

Mít svou vrbu

V případě člověka, který volil dobrovolný odchod ze života, nepoužívám označení „sebevražda.“

Jistý prelát před pár léty tvrdil: „Dřívější církevní zákaz pohřbu pro sebevrahy některé lidi od jejich úmyslu odradil.“ Nemyslím si to. Smrt hladu je jistě těžkým trápením, ale neznáme případ, že by některý odsouzenec sám svůj život ukončil.

Někteří lidé se dostali do mnohem většího trápení a tlaku, který neunesli a ukončení života měli za vysvobození.

Nesuďme je.

Každý slušný člověk z jejich okolí se ptá, zda pro dotyčného mohl něco vykonat.

Je důležité mít někoho, komu se můžeme se svým trápením svěřit. Být vrbou, vyslechnout potřebného, je velikou pomocí. Vrba „neopereje,“ ale může druhého povzbudit k vyhledání odborníka – psychologa nebo kněze. Nikdo by neměl být sám, každý bychom měli mít někoho, kdo nám je nablízku.

Zase se v naší blízkosti rozpadlo několik manželství. Vyšlo najevo, že ti manželé nikdy nevyhledali pomoc v manželské poradně. Dlouho si mysleli, že svou krizi zvládnou sami.

Rozpad rodiny je velkou katastrofou i pro děti. Ale potěšil mě případ rozvedených manželů, kteří mysleli na své děti. Aby děti zůstaly v dosavadním bytě, a nemusely se každý týden střídavě stěhovat k rodiči, každý z manželů si pořídil garsonku. Ve střídavé péči se každý z manželů na týden vracel k dětem do původního bytu a pečoval o ně.

Samota vás zničí...pomalou a spolehlivě. Vztahy vás udrží při životě a dají vám „život věčný a vděčný“... milujte život... Jo a k mým oblíbeným tématům: opravdu nebijte děti, opravdu je to naprosto zbytečné, jde to, a lépe i bez fyzických trestů. Nezapomeňte, že děti by se s vámi měli cítit bezpečně... a ne se bát, kdy zase nějaký trest přiletí...“

Tato slova napsal Prof. Radek Ptáček před svým odchodem.

Manželé spolu slušně komunikovali a radili se, co děti potřebují. Postupně se znovu jeden k druhému přibližovali... Nakonec spolu znovu uzavřeli manželství.

„Kdo má, tomu bude přidáno,“ říká Ježíš.

Když se manželství filozofa Erazima Koháka rozpadlo, Erazim nechal dům a majetek bývalé manželce a dětem. Nechal si jen pozemek u jezera a tam si postavil srub ...

Jednal podle Ježíšovy rady: „Tomu, kdo by se chtěl s tebou soudit o košili, nech i svůj plášť.“

Vzájemnou úctu k bývalému partnerovi si udrželi a to přineslo své plody.

Kosteloví lidé se často zdráhají navštívit poradnu pro manžely. Mají pocit, že by tím zpochybňovali svátost manželství. To je nesmysl, lékařskou péči také vyhledáváme, pouhá modlitba nebo zbožné přání k uzdravení nestačí.

/v

PROJEV PETRA PLACÁKA na konferenci o „Ruském imperialismu 1939/45-2023“

Ferdinand Peroutka, známý český novinář, vězněný za války v nacistickém koncentráku, a po komunistickém puči emigrující na Západ, kdysi napsal:

„Druhá světová válka byla bojem proti fašismu. Slavným jejím výsledkem bylo, že byl poražen fašismus, který sám sebe nazýval fašismem. Zmateným jejím výsledkem bylo, že nebyl odstraněn fašismus, který sám sebe fašismem nenazývá.“

I když ruský imperialismus má kořeny již v carských dobách, rok 1939 k ohraničení našeho tématu jsme vybrali záměrně. Je to datum, kdy se dva totalitní režimy spikly proti Evropě, rozdělily si sféry vlivu, společně napadly Polsko a rozpoutaly 2. světovou válku. Pakt Molotov-Ribbentrop ze srpna toho roku je datum, kdy Hitler pozval Stalina do Evropy. Měl za to, že až to s těmi na západě vyřídí, obrátí se na východ. Nebyl ovšem sám, kdo měl plán. Stalin si mnul ruce ne méně: v dohodě s Hitlerem dostal více méně zadarmo velký kus východu kontinentu, a co víc: Berlín - s vydatnou sovětskou pomocí - se navíc čínil na Západě přesně podle bolševického plánu, který načrtl Stalin už v roce 1925: vypukne nový celoevropský konflikt a až se imperialisti vzájemně požerou, triumfálně vstoupí na scénu SSSR: „Za-

devším očistnou funkcí: zbavit svět balastu křesťanské civilizace, urychlit dějiny a přiblížit věk *nového člověka* a *nové společnosti*, který bude nastolen po pádu kapitalismu. Tomuto úkolu, kterým byli nacisté a komunisté pověřeni se zhostit *Prozřetelností* a jejími dějinami, nemohly překážet žádné kultury, státy, národy, třídy, které patřily minulosti - včetně *bývalých lidí*, jak to hezky nazvali komunisté.

Když se sovětsko-nacistická válka proti Západu let 1939-1941 změnila, zákonitě, na sovětsko-nacistickou válku mezi dosavadními spojenci a zároveň konkurenčními hnutími v nároku na panství nad světem, šlo v ní jen

sáhneme jako poslední a zasáhneme proto, abychom vhodili rozhodující závaží na miskuvah.“

Když 4. srpna 1939 poslal nacistický Ribbentrop komunistovi Molotovovi telegram: „Kapitalistické demokracie Západu jsou nesmiřitelnými nepřáteli nacionálně socialistického Německa i Sovětského svazu,“ nebyl to jen pouhý manévr, který měl uvolnit Berlín ruce k útoku na Západ, v intencích bolševiků. Vidět v nacisticko-sovětském spříseženství ze srpna 1939 pouhou strategii by byl (a dodnes bohužel často je) tragický omyl.

Komunisté a nacisté byli sourozenci, dvě totalitní hnutí, která měla společnou matku, první světovou válku, zatímco *pater semper incertus*, jak víme z klasické literatury. Přes projevované rivalství, které bylo ovšem do značné míry instrumentální - z vnitropolitických i zahraničněpolitických důvodů -, bylo stejně účelové jako jejich spojenectví, nacisty s komunisty svazovaly dvě základní věci: stejný nepřítel (liberální, kapitalistický, buržoasní, nihilistický, dekadentní... Západ), a také povaha jejich moci. I když se obě totalitní hnutí stavěla být - v různých situacích a dobách, podle momentální potřeby - nacionalistická, socialistická, konzervativní, komunistická, národně socialistická, lidově národní, lidově demokratická, ve skutečnosti byla obě extrémně revoluční, přičemž ideologie v tom hrála roli mobilizačního prvku, kdy bylo více méně jedno, vyznával-li někdo boj mezi rasami nebo mezi třídami či kult Slunce: podstatný byl onen boj.

Válka, kterou rukou nedílnou rozpoutali, byla v komunistické i v nacistické eschatologii považována nejen za závěrečný akord éry kapitalismu, ale měla také či pře-

o jedno - či víze se ukáže silnější, přičemž prvotní cíl sovětsko-nacistického spříseženství zůstal stejný: ztročení evropských národů a zničení dosavadního civilizačního řádu. Tvrdit dnes, že nás Rudá armáda v roce 1945 osvobodila, může jen nesvéprávný idiot nebo totalitní ignoranť. Ať už jde o Poláky, Balty, Židy, Romy, Maďary, Čechy, Slováky, Rusy, Rumuny, Bulhary, Ukrajince, Bělorusy, nebo Krymské Tatary. A stejně tak i o Rusy. Sotva utichly zbraně 2. sv. války, Sověti opět utáhli šrouby. Státisíce Rusů a dalších národů SSSR, kteří se nejen ničím neprovinili, ale naopak bojovali za svůj domov proti nacistickým vetřelcům, skončili po válce v gulagu. Stalin, po hrůzách holocaustu, spustil novou antisemitskou kampaň a zapříčinil i nový hladomor: zatímco SSSR ze strategických důvodů posílal vlaky obilí na západ, v té samé době umřely v centrálních oblastech Ruska dva miliony lidí hladem.

Válka sovětů s nacisty v letech 1941-45 nebyla Velká vlastenecká válka, ale velká antivlastenecká válka. Ve znásilněné východní polovině Evropy to ovšem byla povinná školní, společenská, politická mantra, která se musela pořád dokola opakovat, aby nepozbyla účinnosti, a kterou vedle režimních novinářů a historiků (někteří tuzemští historici a publicisté to dělají o své vůli a intelektuální kapacitě dodnes) hlídala i bezpečnost, v „blízkém zahraničí“ pak armáda. Dnes se s odkazem na *Velkou vlasteneckou válku* snaží Putin legitimovat válku Ruska proti Ukrajině. Ani neví, jakou v tom má pravdu. Právě probíhající ruská agrese na východě Evropy není totiž nic jiného, než dalším dějstvím onoho sovětsko-nacistického spříseženství z roku 1939 proti Evropě, které ve východní části Evropy přežilo rok 1945.

Válečné cíle Spojenců v boji proti německému nacismu, jak byly vyhlášeny v Atlantické chartě deklarující svéprávnost a svébytnost osvobozených národů, na což pak navázala Charta OSN, se po válce naplnily pouze v západní polovině Evropy. Pro národy, které se dostaly pod sovětský protektorát, ale skončila válka de facto až s pádem komunistických satelitů SSSR v roce 1989. A pro národy bývalého Sovětského svazu trvá dodnes.

Sešli jsme se zde, abychom z různých stran a rovin rozebrali a odmítli lživý narativ, který po dlouhá desetiletí používá Kreml k legitimizaci své imperiální politiky. Spíš než o historickou konferenci, má jít o živou diskusi o kořenech a o kontextu toho, co se dnes v té nejbrutálnější podobě odehrává na Ukrajině.

Naší ambicí je, aby se z této konference stala tradice, kdy bychom se pravidelně jednou za rok sešli v tomto paláci nad Vltavou v druhdy královském městě Praze diskutovat o evropské minulosti, která spoluutváří naši současnost a budoucnost, pomáhat evropské společnosti vytvářet si imunitu proti všem totalitním výzvám, které jsou v moderní společnosti přítomné od jejich počátků, a které bohužel zdá se opět nabývají na síle. Děkuji vám za pozornost.

7. 11. 2023 v Lichtenštejském paláci

John O'Malley, jezuitský historik, popsal změnu důrazu, kterou v církvi přinesl II. vatikánský koncil, takto:

- od příkazů k pozvání
- od zákonů k ideálům
- od hrozeb k přesvědčování
- od nátlaku k odpovědnosti svědomí
- od monologu k dialogu
- od vládnutí ke službě
- od uzavřenosti k otevřenosti
- od nařizování a přístupu shora dolů k horizontální spolupráci
- od vyloučení k začlenění
- od nepřátelství k přátelství
- od ustrnutosti k proměnlivosti
- od pasivního přijímání k aktivnímu zapojení
- od nařizování k zásadám
- od ustrnulých prohlášení k otevřenosti
- od neživé tradice k obrácení srdce
- od diktátu zákona k hlasu svědomí
- od vnější poslušnosti k radostné snaze o svatost

František v promluvě 4.8.

Materiální věci nám pomáhají přežít a jsou důležité, ale nenaplňují náš život: to může učinit pouze láska.

A aby se tak stalo, je třeba jít cestou lásky, která si nic nenechává pro sebe, ale o všechno se dělí. Láska se dělí o všechno.

A co nám Bůh zjevil? Cestu života, který trvá věčně, a chuť chleba, která sytí nad veškerou míru. Pravým chlebem totiž byl a je Ježíš, Otcův milovaný Syn, který se stal člověkem. Přišel a sdílel naši chudobu, aby nás přivedl k radosti z plného spříseženství s Bohem a s našimi bratry a sestrami.

AKTUALITY

Biblické hodiny máme každý čtvrtek v 19 h. přes Zoom. Zájemci o připojení přihlaste se na adrese: vacek.letohrad@gmail.com

Přátelství Boha křtem přijali

- 29.6. Matěj Martinek
- 19.7. Elen Náhlíková
- 20.7. Matěj Moravec
Martin Tadeáš Majvald

Lásku, úctu a věrnost si slíbili

- 5.7. Miloš Hranička a Jana Štanclová
- 6.7. Radek Brát a Markéta Brátová

Ke vzkříšení jsme vyprovodili

27.6.	Martu Čížkovou	91 let
19.7.	Marii Urbanovou	84 let
1.8.	Marii Jantačovou	86 let
16.8.	Josefa Valdu	75 let

V informačním centru v Letohradě najdete nový knižní titul s názvem *Můj Kyšperk zvaný Letohrad*. Autorkou knihy je pisatelka sloupků z Okénka podepisovaných šifrou EN. Nejen že se dočtete, co si o životě v Kyšperku z doby dětství a dospívání autorka pamatuje, navíc v bohatém obrazovém doprovodu můžete změny prostředí se současností porovnávat. U řady snímků je datace, jak zachycené místo před lety vypadalo.

S přáním příjemného čtení *redakce*

Přijďte s námi uctít památku židovských obětí holocaustu z Letohradu. Procházíme po třech místech v Letohradu a připomínáme jejich osudy a odhalíme

KAMENY ZMIZELÝCH - stolpersteine

15:30 start v Taušlově ulici (před Mš) **28.10. 2024**

Fischlova vila | Ústecká ulice | Václavské náměstí

slovení provede pamětnice Eva Novotná a Václav Váček

následuje:

DEN VZNIKU SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU

17:00 slavnostní položení věnce u hrobu obětí světových válek na letohradském hřbitově

na akci zve město Letohrad zahraje Jablonská muzika

KAMENY

To, v čem žijeme, pokládáme za samozřejmost. Sotva kdy cítíme vděčnost vůči předkům, kteří toho tolik vykonali a na

jejichž díle svůj život stavíme a můžeme dál rozvíjet. To, co kdysi vznikalo, nebylo bez námahy, bez obtíží. Dokonce byli naši předkové ochotni statečně bránit svou zem, obětovat se. Hrdinové. Minulost zná statečnost a zná i oběti.

Před druhou světovou válkou bylo Československo tak demokratickou zemí, že tu hledali záchranu lidé, kteří utíkali z Německa před hitlerovským nacismem. A naši občané věřili, že demokratické Československo se nacistické zvůli nepoddá. Demokracie je však příliš křehká. Nepečují-li o ni statečně třeba i s oběťmi všichni, zajde. V r. 1938 jsme přišli o svobodu, o bezpečí, o demokracii. Každý občan naší země byl v nebezpečí.

Nacismus navíc vyvolal zrůdnou nenávisť vůči Židům, dokonce ji vtělil do nelidských zákonů. Židé se od československých občanů nijak nelišili. Pracovali, vzdělávali se, žili v souladu s místem, kde se usadili. V Kyšperku se účastnili všeho, čím město žilo.

Když vláda Protektorátu Čechy a Morava dovolila uplatnit zákony proti Židům a oni byli postupně zbavováni veškerých možností obživy, majetku, směli vycházet z příkázaných příbytků jen krátce v určené hodiny, děti nesměly do škol, a když byli nakonec ze svých míst vyhnáni neznámo kam, jejich sousedé neprotestovali. Ani se o to nepokusili. Ano, měli jsme strach. To nás však neomlouvá.

Když se díváme do kronik a pamětních knih o Kyšperku v dobách před druhou světovou válkou, zjišťujeme, že většina místních obyvatelů, bez rozdílu, toužila udělat vlastními silami vše pro hezčí, příjemnější a hodnotný život. Chtěli uspět v budování vlastního státu i tím, že se každý jedinec může podle svých přání a zálib uplatnit ve městě jako sportovec, turista, člen charitativní organizace, ochotník, hudebník, nač si vzpomenete. Nikde v těch starých záznamech žádnou poznámku o víře nebo národnosti nenajdeme. To jen dnes, se znalostí jmen, jež se stala obětmi holocaustu, zjišťujeme, že Židé se všeho toho dění a budování naplno účastnili. Byli zcela občany Kyšperka. Nezapomínejme na ně.

Do mých vzpomínek z dětství se nejvíce pasaly následující rodiny.

Rodina Fischlova

Otec a po něm i syn Alexandr Fischl, jemuž se v Kyšperku říkalo Saša, byli úspěšnými podnikateli. Ve své textilní továrně, která vyráběla náročnější textilie, jako byl třeba damašek, zaměstnávali kolem 400 dělníků a výrobu udrželi i v době krize. Budovali domy a byty pro dělníky, fungovala zde jídelna, děti zaměstnanců byly o Vánocích a Velikonocích majiteli obdarovávány. Alexandr Fischl, sám člen fotbalového klubu, dokonce jeho čestný předseda, daroval fotbalistům pozemek u Bažantnice, aby zde mohli zřídit hřiště. Členové klubu dobře věděli, jak je finančně podporoval. Fischlova rodina hostila mladého houslistu,

později světově proslulého dirigenta Rafaela Kubelíka. S celou rodinou k Fischlům, příbuzným Alexandrový manželky, opakovaně přijížděl Alfons Mucha. V prostorách dnešní průmyslové školy v létě pracoval na obzorech pro pražský pěvecký spolek Hlahol a pro spořitelnu v Nymburce.

Alexandr Fischl, jeho manželka Milada, jeho sestra Valérie a jeho syn Zdeněk, tehdy sotva sedmiletý, byli deportováni nejdříve do Terezína. Zdeněk pobyt v Terezíně nepřežil, Valérie zahynula v Osvětimi. Alexandr a Milada patří k nepatrným výjimkám. Přežili. Vrátili se do Kyšperka s úmyslem svůj podnik dál budovat. Továrna jim byla v roce 1948 znovu sebrána, jak se říká znárodněna, tentokrát lidmi, které považovali za svůj národ. Československo proto navždy opustili.

Dobré vztahy ve Fischlově továrně potvrdil i můj otec. Nastoupil sem, mladý absolvent obchodní školy, jako cizojazyčný korespondent. Dostal příležitost rychle a dobře se jako úředník vypracovat. Když se Alexandr Fischl stal jedním ze zakládajících členů Kyšperské parní pily, společnosti s ručením omezeným, doporučil mého otce, Vojtěcha Macha, jako vedoucí (a jedinou) administrativní sílu tohoto nového podniku.

Z dětských let chovám vzpomínku, kterou potvrzuje i můj spolužák Karel Uhlíř. Vyrůstal v blízkosti Fischlovy továrny. Když Kyšperk slavil Svátek matek, procházel náměstím průvod dětí s hračkami – kočárky, koloběžkami. Nakonec se na náměstí objevil pan Fischl se svým sportovním automobilem a s dětmi střídajícími se ve voze pak neúnavně náměstí objížděl.

Rodina Saxlova

proslula jako úspěšní výrobci a prodejci lihovin. Zprvu jako nájemci panského lihovaru, později s vlastní potřebnou koncesí.

Saxlovi byli milovníky hudby, zvali k pobytu a koncertování významného čelistu Hanuše Wihana i jeho žáka Bohuše Herana, houslisty Františka a Emanuela Ondříčkovy, dokonce slavného Čechoameričana, skladatele Rudolfa Frimla.

Syn Saxlových, František, který výrobní koncesi zdědil a provozoval, dosáhl hudebního vzdělání a hudbě se věnoval. S hudebním pedagogem z pražské konzervatoře, Bohumilem Liebichem, pořádali přednášky o významných skladatelích. František – Franci - vedl místní pěvecký sbor. V r. 1926 při slavnostním otevření divadla – Dvorany - byla uvedena Saxlova Slavnostní předehra. Pro sokolský župní slet, který se uskutečnil v Kyšperku r. 1929, složil Slavnostní pochod župy orlické. Jeho skladby si vyžádal vídeňský Sokol a hudební doprovod ke cvičení dorostenek převzaly i jiné župy v Čechách. Byl také pokladníkem fotbalového klubu.

Ochotnický spolek Kolár ve své kronice uvádí Františka Saxla jako hudebního režiséra opakovaně. Poslední zápis z valné hromady (jím detailně vedená kronika končí), jenž

zaznamenával převzaté funkce, je z roku 1937. František Saxl je zde jako hudební režisér opět jmenován.

Když ochotníci stavěli Dvoranu, kryli půjčku od spořitelny směnkami. Existuje obsáhlý seznam těch, kdo z občanů a za jakou sumu se jako směneční ručitelé upsali. František Saxl s otcem zakoupili směnky za 12000 Kčs. (Stavba Dvorany i s vnitřním vybavením stála 1000 000 Kčs.)

Z mnohačetné Saxlovny rodiny přežila holocaust jen Františkova manželka, paní Klára Saxlová. Tvrdila, že jí život zachránilo jen to,

že byla z koncentračního tábora přesunuta do bombardovaného Hamburku k odklizení trosek. Pracovala jako prodavačka a žila v Letohradě do r. 1989.

Rodina Ledererova

Karel a Hermína Ledererovi patřili k velmi schopným a úspěšným obchodníkům a podnikatelům v Kyšperku. Jejich obchod i byt byl v domě, v němž je dnes na náměstí prodejna Konzumu. Hermína Ledererová vedla obchod s textilním zbožím, Karel Lederer řídil obchod s obilím a lihovinami.

Karel Lederer byl členem fotbalového klubu a ochotnického spolku Kolár. Obchodnická úspěšnost vedla k tomu, že byl jednatelem fotbalového klubu, při stavbě divadla jej ochotnický spolek jmenoval do stavebního výboru. Ten kontroloval jednak postup stavebních prací, za druhé finanční náklady. Karel Lederer funkci pokladníka vykonával ke vši spokojenosti.

Patřil mezi ty občany, kteří si přáli kulturní rozkvet města. Aby se podařilo divadelní Dvoranu postavit, zakoupil směnky za 15 000 Kčs.

Mezi občanky, které dobrovolně a nezištně pomáhaly organizovat kdekerou společenskou událost ve městě, mnohdy i dobrotaami z vlastních kuchyní pro občerstvení návštěvníků, patřila i paní Ledererová.

Ledererovi měli dva syny, Ottu a Josefa. V roce 1937 oba odešli do Anglie. Otto se stal obchodníkem, Josef v Anglii vystudoval medicínu a působil zde jako lékař.

Po absolvování obchodní školy nastoupila

Petr Geduldiger se narodil 13.11.1921. Historické prameny se zmiňují o Kyšperku, ale více se nepodařilo zjistit. Byl přítelem a spolužákem mojí maminky Vilmy Špilarové rozené Kytlicové, jejíž rodina po celou válku v osadě Kněžství skrývala žambereckého Žida Jana Hostovského a byla oceněna titulem Spravedlivý mezi národy. Petr se s maminkou zamilovali, a když se Geduldigerovi přestěhovali do Letohradu čp.50, maminka ve vypůjčeném kabátě se žlutou hvězdou chodila s Petrem po okolí na procházky. Po válce plánovali přestěhování do Palestiny, kde chtěli přispět k založení státu Izrael. Tato Petrova velká naděje se nenaplnila, protože byl 17.12.1942 transportován do Terezína a 1.10. 1944 byl ve vlaku do Osvěti-

k Ledererovým jako úřednice moje maminka. Důvěra v bývalou zaměstnankyni přivedla paní Ledererovou k prosbě, aby uschovala malou krabičku cenností po dobu, než se, jak věřili, budou Ledererovi moci vrátit. To bylo na počátku zimy v r. 1942.

Krabička byla ve válečných letech opatrována a přesouvána na stále bezpečnější místo. Nakonec i do sklepa pro případ, že by vojenský vlak z nádraží zaútočil právě na domy nad nádražím. Pak přišel květen 1945. V mžiku byly domy a zahrady v Kolonii plné vozů a koní Rudé armády. Ledererova krabička, babiččín budík, jedna peřinka a sklenice naložených vajec možná časem doputovaly do Ruska.

Karel a Hermína Ledererovi zahynuli v r. 1944 v Osvětimi.

V r. 1947 se u nás doma objevil Otto Lederer se svou americkou manželkou. Nedobře pochopil v rodném domě, u nás se dozvěděl o ztrátě památečních cenností. A i když maminku utěšoval, že ztratil mnohem víc, tuhle ztrátu si po zbytek života nepřestala vyčítat.

Dodnes uchovávám jeden z dávných dárků od Ledererových. Drobný košíček, co se vejde do dlaně, a v něm ještě drobnější přívěsky v podobě zvířátek.

Kameny, položené do dlažby našeho města, jsou jen začátkem připomínky lidí, kteří utvářeli naši minulost. Považovali se za Čechoslováky, žili, jak má dobrý občan žít. Nebyly to jen tyto tři rodiny.

O všech dalších podrobně hovoří kniha pana Stanislava Adamce „Židé v Kyšperku 1700 – 1945.“ Všichni si podobnou připomínku zaslouží. Věřím, že město bude v pokládání památečních kamenů pokračovat. Šílený osud, který totalitní moc těmto občanům připravila, se nesmí opakovat vůči komukoli. Proto je třeba, aby si příběh našich dávných spoluobčanů připomínaly i další generace

Eva Novotná

Údaje čerpány:

Adamec Stanislav: „Židé v Kyšperku 1700 – 1945“

sborník „Sto let Sokola a tělovýchovy v Letohradě“

Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár v Kyšperku“

vzpomínky rodinné, přítel, spolužáků

mi zastřelen, když pomáhal vstát bratrovi Zdeňkovi. Petr byl umělecky založen a chtěl studovat architekturu. Prorockou kresbu vlnku, ve kterém pak zahynul a obraz zdi nářků, kterým ilustroval své krédo: " Nikoliv lkát nad prastarými zbořenými zdmi, ale stavět a tvořit, to by mělo být Božím přikázáním Vytvořeného národa," věnoval do památníku mé mamince 3.9.1939 v den, kdy jsem se jí za 23 let narodil.

Kámen zmizelých připomínající tento tragický nenaplněný životní příběh je poděkováním za vzor statečnosti a tvrdého úsilí, kterým nám byl židovský mladík Petr Geduldiger.

Shalom chaverim

jáhen Jan Špilar vděčný syn

Nezvyklý/divný/krásný/intenzivní zážitky s Baru a Jiříkama“ - další ze série

Šli jsme dnes na pivo do takový jedny hospůdky s nádhernou rozlehlou zahradou vhodnou pro skotačivá píska- a klouzačkomilná mláďátka. Nikdo tam nebyl, jen u stolu pod velkým slunečníkem seděl vousatej prošeďivělej pán v montérkách a starší paní s přísným pohledem, pletoucí – jak jsme se později dozvěděli – pončo pro vnučku. Velmi rychle se z nich vyklubali majitelé podniku. I když jsme si zpočátku nebyli jistí, jestli jsme si nespletli cestu a místo v hospodě jsme neskončili u Perníkový chaloupky, odvážili jsme se nakonec na jejich území vstoupit. A dobře jsme udělali, jak se posléze ukázalo.

Usadili jsme se strategicky hned vedle velkého písčoviště plného hraček.

„Už se to nese, jeden polotmavej beránek a dvě kofoly, když budete chtít, zakřičte na mě, já su na to zvyklý z domu,“ mrkl hostinský, říkejme mu Jindřich, láskyplně po manželce. Divný bylo, že tu náhle postihla úplná hluchota, ale našťastí trvala jen chvíli. Zničehonic totiž celá roztála:

„Musím se jít podívat na kotě, je nové, dnes nám ho přinesli. A tamhleto, to je Ponožka,“ ukázala na krásného černého kocoura s bílejšíma tlapkami.

Když zmizela v domě, přisedl si k nám s půllitrem piva Jindřich. Tenhle svobodomyšlný a svérázný důchodce se silným vztahem k rodný vsi a lidem a bytostným odporem ke komunismu měl v zásobě pěknou řádku historek, s kterejma se evidentně rád a intenzivně dělil.

„To jsem takhle pracoval na Dolní Moravě jako kulturní referent a učil jsem tam místní chlapy nový tanec. Je to něco jako mazurka a jmenuje se to Husáček. Jeden krok dopředu, dva zpět, zlý pohled na západ, radostný na východ. Ale nezabáslí mě, dokonce jsem mohl jako dobrovolník vycestovat s horskou službou do Rakouska, čemuž se teda divím.“

Po dalších několika vyprávěních a skoro dopitým pivu spočinul Jindřich zrakem na Jiříčkovi.

„To je ale krásnej chlapeček. Paní má zřejmě dobrou formičku, tak by to chtělo souro-

JARMARK TROCHU I V MYŠLENKÁCH

Byla jsem na jarmarku v zámku v Doudlebách. Krásný park, ještě krásnější zámek-stavba ozdobená obdélníky kreseb, sgrafity, u nichž se vám nepovede najít alespoň dva obdélníky se shodnou kresbou. Každý je jiný. A na jarmarku prostě jako na jarmarku. Nabídka rozmanitých předmětů, občerstvení, až oči přecházejí, a já se ne a ne odtrhnout od vzpomínek.

Mnoho let jsem dojížděla do gymnázia v Kostelci nad Orlicí. Snad na každé zastávce dýchavičného a kouřícího vlaku přistupovali spolužáci různých věkových kategorií. V Doudlebách třeba těsně po válce Adam Bubna Litic, budoucí majitel Doudleb. Jenže než se tím majitelem mohl stát, to uběhlo událostí! Rok 1948, padesátá léta plná ne-

zence, nemyslíte? Víte co, přinesu vám kelímky, běžte mu natrhat maliny. A otrhejte všechno!“ dodal výhrůžně, takže mě ani nenapadlo odporovat.

Nejdřív jsme se ale šli projít po zahradě. Minuli jsme hmyzí hotel s volnými pokojema, jenž je zřejmě – dle dvojjazyčný cedule „Zimmer frei / volné pokoje“ – hojně navštěvován i zahraniční klientelou, a objevili jsme naprosto dokonalej kolotoč, bezkonkurenčně ten nejhezčí na celý planetě.

„Ten udělal můj brácha, on je akademický sochař. My jsme totiž taková výtvarnická rodina.“

Z věčtu velkého počtu jmen jeho uměleckých příbuzných jsem si zapamatovala jen dceru, jejíž parádní obrazy visí v lokálu.

„Jo a ten sloup uprostřed kolotoče, to je válec, který jsem dovezl z bývalé papírny.“

Než Jiřík stačil nakrmit trávou všechny dřevěný kolotočový ovečky a jednoho vlka s vyceněnými zubiskama, othala jsem ty maliny. Nevím jak vy, ale pro mě je letošní úroda malin zklamáním. Ani na mém tajném místě v Letohradě nejsou nic moc. Ale tyhle vám teda byly. Velký, šťavnatý a výborný. Jiříčkovo upřímný „mňáááám“ budí toho důkazem. Dva kelímky jsem jich natrhala.

„Tak my si vezmeme jeden a druhý si tu nechte. Si pak s manželkou dáte rádi, ne?“

„Ale vůbec, co my s tím, vnučky už si tady byly, a my si radši večer lupneme fernetu.“

No, nemuseli nás přesvědčovat dlouho a my si předsevzali, že jejich laskavost oceníme pořádným dýskem.

Pak se nám s Baru zachtělo čurat. Tak jsme spolu vyrazily podle šípky na konec zahrady, kde stály dvě kadibudky s dosti explicitními symbolama na dveřích.

S přicházejícím večerem se začali trousit hosti.

Jindřich s povzdechem vstal. „Ještě se někdy zastavte, ukážu vám kroniky.“

Všem místním štamgastům bez ptaní natočil pivo, sobě samozřejmě taky, a přisedl si k nim.

Začala mu šichta...

AN

právem trestajících soudů a vyvlastňování, rok 1968... Jakých to bylo událostí! Brrrr. Nepřeju nikomu, aby se opakovaly.

Můj ročník maturoval v roce 1952 a od té doby se stále jednou ročně scházíme. Ubývá nás. Sejdeme-li se, dodržujeme nepsaný rituál. Nejdříve ze všeho zpíváme Gaudeamus igitur, dávnou studentskou hymnu, a pak spustíme stavidla výmluvnosti. Témata těch rozhovorů jsou totožná, ale s přibývajícím časem mají jinou délku. Kdysi většinu zabíralo povídání o práci, o dětech, největší prostor měly vždycky vzpomínky na školní léta. Děti se rozmnožily o vnoučata a pravnoučata, práci nahradily informace o chorobách, škola, kantoři, události ze studií, to zůstává, a i když

se vzpomínané příběhy opakují, jako by dostávaly zajímavější, prozřetelnější, jímavější charakter.

Vzpomínání na školu, to jsou vlastně spolužáky potvrzovaná nebo upravovaná fakta o tom, jak jsme rostli. Z jedenáctiletých prcků, na počátku vyjevených ze zdánlivě obrovské budovy, z tolika nových neznámých tváří a ještě víc z nových kantorů, jimž se říkalo profesor a kteří nám vykali, jsme dorostli ke slečnám a pánům na hranici dospělosti.

Nebylo to lehké. Za ta léta jsme, a to doznává každý, museli mnohokrát změnit mínění především o sobě. Skáču dobře do dálky. Jenže je jich několik, co skočili dál než já. Zpívám? Jiní chytanou druhý hlas jen tak, noty k tomu nepotřebují. Chemie mě nebaví. Jenže bez slušné známky se do další třídy nedostanu. Nezbyvá než překousnout odpor. A tak si dodnes pamatuju třeba -ný, -natý, -itý, -ičitý, -ečný, -ový, -istý, -ičelý. Protože jsem nikdy v oboru chemie nepracovala, nikdy jsem to nepotřebovala.

Proč se takovou věc učit? Nad tím dnes dumá spousta odborníků. A ještě víc laiků, ale ti mají jasno, jim je učení čehokoli z paměti proti mysli. Iěný, ičelý mi zdánlivě užitečný nebyl. Kdyby se však našel někdo, kdo mi bude tvrdit, že odřikáváním této škály si určitě zlepším do čtrnácti dnů sluch, vím, kam ho mám poslat.

Oxidační příklad možná není tak úplně výmluvný. Ale vzpomeňte si na období covidu, kdy vyplašení lidé byli ochotni věřit, že pít Savo nebo polévat své přibytky octem je ochrání víc než vakcína. Kam dali své školní vědomosti?

Škola naučí všechno. To podstatné je umět počítat, psát a číst, rozumět tomu, co čtu a mít takovou slovní zásobu a takovou gramatickou zdatnost, abych dokázal své myšlenky slovem i písemně vyjádřit.

Škola je tu od toho, aby dala alespoň mžiknutí oka nahlédnout do všech zákoutí vědomostí, které lidstvo na své pouti shromáždilo. Je tu od toho, aby v žactvu pěstovala zvědavost a zvědavost. A také je tu

jako model života, do kterého ti mladí teprve rostou. Do života, kde je málo hájení, hodně soutěže, hodně nejistot, spousta novinek a povinností, s nimiž je potřeba se den co den vypořádávat.

K tomu kosteleckému vzpomínání třeba na češtináře Vycha patří i kyšperecká paní učitelka Krémářová. Za čtyři roky obecné školy (za války to opravdu byly jen čtyři roky) nás naučila českou mluvnici tak, že se k podstatným pravidlům časem přidaly jen drobnosti. (A jak se pravidla mění a uvolňují, musím teprve teď ledacos při psaní kontrolovat.)

At' si odborníci na všechno říkají, co chtějí, přece všichni posuzujeme člověka podle toho, jak mluví. Nejde jen o obsah, jde o výběr slov, jejich vhodnost, všimáme si, kolika ééé, takže, notak a podobné plevele do svých vět vkládá. Všimáme si, jak vyslovuje, jak je řeč plynulá, melodická, důrazná. I tohle učila škola. A měla by učit dál. Kostelecký češtinář nás vedl ke krásám literatury. Chtěl vědět, co čteme, jak tomu, co čteme, rozumíme. A zda při čtení dostatečně funguje naše fantazie. Dotazoval se, co si představujeme. Učil nás cítit půvab veršů. Žádal nás mluvit zřetelně. Vlastně nás učil ctít mateřštinu, my to netušíli, ale zůstalo to v nás.

Když se dnes povídá, že děti nedokážou poslouchat čtený text, že nerozumí mnoha běžným slovům, hledám, kde se stala chyba. Opravdu se doma málo komunikuje? Opravdu rodiče raději posadí dítě k tabletu, aby měli klid? Opravdu lidé, ve snaze být in, propřádají češtinu kdejakou zkomoleninou? Nechce se mi tomu věřit. A najednou padne můj zrak na leták obchodu Teta. Máte inovovat svůj postoj k skincare. Péče o pleť je přece krásný obrat. Proč nějaká skincare? Ono to asi bude s tou rádoby angličtinou o pár korun dražší.

Jak by bylo hezké, kdyby si někdo dal tu práci a ukázal mladým barevnost češtiny. Kluk, chlapec, hoch, máme na výběr a můžeme ještě přidat. Klučík, klouček, chlapeček, hošík, hošánek. Angličtina má pořád boy. U těch zdrobnělin přidá little boy. Nejsme na tom skvěle? Nejsme my boháči?

S jazykem, s tím rodným jazykem, s jeho užíváním, souvisí to, po čem se tak intenzivně volá. Kritické myšlení. Když nebudu dobře rozumět významu slov, když ze stavby věty nebo dokonce celého textu nepochopím, jaký postoj autor textu má, nemohu

NÁŠ ROZHOVOR

František Stejskal byl v letohradské farnosti dlouhá léta stavebním odborníkem. Zasedal jako stavební technik v komisích na konkurzy firem, které se podílely na četných opravách kostelních staveb. A že jich za ty roky bylo! Naplno se stavební práce rozjely po revoluci 1989, přičiněním pana faráře Václava Vacka, který opravy koordinoval, sháněl na ně finanční prostředky, jednal s úřady. V roce 1995 to např. byla oprava střechy na sakristii kostela v Letohradě, oprava zvonice, přístavba sociálního zařízení v kostele v Letohradě v roce 1997, fasáda tamtéž, nebo v roce 2000 rekonstrukce orlické márnice na sociální zařízení. Obzvlášť rád vzpomíná na

ke čtenému textu zaujmout vlastní stanovisko. Nedokážu kriticky myslet. Totéž platí o základních historických událostech. Vývoj od feudalismu k totalitním uspořádáním s výletem k demokracii – a to je česká historie od Rakouska po dnešek – jeho slušná znalost může dát signál, který včas zavelí: pozor, tady se nabízí něco, o čem je potřeba důkladně přemýšlet, nenechat se uhranout těmi, co hlasitě slibují modré z nebe.

Neutekla jsem od vzpomínek. Když se náš vlak (v Kyšperku se mu podle času, kdy vyjížděl z nádraží, říkalo sedmička) blížil ke kostelecké zastávce, upřeli jsme zrak tam, kde bylo možno zahlédnout horní patro naší školy. A pak jsme zdrceně řekli: zase ta bouda nespadá. Příliš jsme se od současných školáků nelišili. Nadávat na školu, mezi sebou se trumfovat, kdo jí pomluví víc, kritizovat kantory, tvrdit, že všecko stojí za starou belu (to je autentický výrok), v tom jsme stejní. Jen dvě věci byly trochu jinak. Zaprvé, vůbec jsme si před rodiči netroufli naše studijní neúspěchy dávat za vinu kantorům. To byla v každém případě naše chyba. Zadruhé, rodiče nic z naší kritiky neslyšeli, a pokud by slyšeli, ve většině případů by patrně řekli: nikdo tě nenutí studovat, najdi si práci.

Proč tohle všechno píšou? Je přece září! Začíná škola. Znovu a tradičně další nebo nové povinnosti pro děti i rodiče jsou tu. Jde o to zdolat je elegantně a s nadhledem.

Máme malou půvabnou sousedku. Za léto se krásně naučila říkat R a Ř, protože přece jde do školy a tohle se musí umět. Těší se. Moc jí přejeme, aby jí to těšení a radost z toho, že už je velká a jde do školy, hodně dlouho vydržely.

Radost z toho, že se zase všichni uvidí se spolužáky a co toho mohou společně zažít, tu přejú všem. A ještě víc všem přejú potěšení, že se dovídají a učí spoustu nových věcí. A kdyby škola čirou náhodou všecko nestíhala, mámy a tátové, babičky a dědové, povídejte si s těmi mladými. Třeba se vašim vzpomínkám zasmějí, nebo si osvojí, že o svahu s velkým sklonem lze mluvit také jako o prudkém, strmém nebo příkrém. Vždyť vaše vzpomínky i čeština jsou tak bohaté!

EN

unikátní zpevnění kunčického kostela kvůli stabilitě v roce 1999. Tehdy se tunami železa doslova sešil prostor nad presbytářem a márnici, a tunami betonu zhutnily zdi kostela. Každou opravu fotil, z fotografií pak dělal nástěnky, na kterých farníky podrobně seznamoval s postupem prací. Na každou stavební práci chodilo pár osvědčených brigádníků.

František Stejskal se narodil v roce 1937 v Lukavici čp. 66. Otec Emanuel Stejskal (1908-1977) pocházel z Lukavice, maminka Růžena rozená Motyčková (1902-1988) z Kunčic čp. 83. Rodina žila nuzně, bydleli v nájmu v chalupě v Lukavici. Tam se narodili i další sourozenci: Růžena (1939), Anežka (1941), Marie (1943), nejstarší Josef (1935) se narodil ještě na Kunčicích, kde po svatbě krátce bydleli.

Otec Emanuel pocházel z osmi sourozenců. V r. 1912 jejich chalupa čp. 9 v Lukavici vyhořela, ale znovupostavení chalupy nedovolila finanční situace. Proto přistoupili na nabídku zaměstnání s bydlením pro celou rodinu na statku v německém Schönfeldu, dnes polské Roztoki (Kladská oblast). Prošel školou s německojazyčnou výukou. Proto se tatínek později zdokonaloval v češtině třeba tím, že denně nahlas předčítal rodině knížky. V Mittwaldě (dnes Mezilesi) se u ševcovského mistra Štěpánka vyučil ševcem. Základní vojenskou službu vykonával jako všichni Češi v Československu. I na vojně v Prešpurku (dnes Bratislava) byl zařazen jako vojenský švec. Po vojně se nechtěl vrátit do Německa, a žil u příbuzných v Lukavici. Tou dobou pracoval u Fischlů (později Perla) v Kyšperku v partě na ruční vykládce uhlí z vagonů. Hrál divadlo a cvičil v Orlu. Na sevcích na Orlici se seznámil se svou budoucí ženou a v r. 1934 se vzali.

Maminka Růžena byla od mládí zvyklá těžce pracovat, protože byla nejstarší ze čtyř sester a tatínek byl ve válce. Třeba ještě ráno před vyučováním vyvezla s krávou hnůj, který si večer naložila na vůz, na kopec Hory nad Kunčicemi. Vyučování začínalo v půl deváté. Proto jí také nezlomily těžkosti dalších let. V Lukavici se pak starala o pět býků, kteří patřili jejich pronajímateli Špárlinkovi. Jednou ji dokonce jako těhotnou kopl býk. Díky Bohu to dobře dopadlo.

„Když šla maminka kopat brambory, vzala

nás pět dětí s sebou, protože nás neměla kam dát. Nejmladší posadila do brambořiska,“ vyprávěl František Stejskal. „Jednou se u Fischlů rozkríklo, že na horní Lukavici hoří a tatínek uštvaný přijel na kole domů ve strachu, že je to u nás. V sousedství blesk zapálil nově budovaný krov. Také se stalo, že děti měly na starost nejmladší sestru a ona jim spadla do hnojůvky. Maminka pro ni bez váhání skočila z výšky, a tím jí zachránila život, protože byla obličejem dolů.“

František Stejskal si vzpomíná také na mobilizaci 1938, třebaže mu byl teprve rok a půl. „Maminka brečela, tatínek taky. Povolané vojáky odvezli až někam do Orlických hor. Ale do týdne byli zpátky, mobilizace byla zrušena. Pak nám tatínek vyprávěl, že neví, jak by tu válku zvládli, že někteří oficiři se na to moc nehodili.“

Pan Stejskal také vzpomínal, že děkan Hubálek z Kyšperka měl zásluhu na záchraně několika Židů, kterým falšoval dokumenty, a úředně jim napsal, že jsou katolického vyznání. Za války totiž museli občané protektorátu dokládat, že dvě generace nazpět nemají židovské předky.

V té době už tatínek pracoval na dráze na údržbě železnice a jako staniční dělník v Žamberku. Využil nabídky přestěhovat se do uvolněného strážního domku na zastávce v Mladkově a na zastávce také pracovat. Přestěhovali se 12. července 1945. Upřednostnil bydlení ve služebním domku před možností v soukromém domě po Němcích, panovala obava, že se ještě vrátí.

Dětství v Mladkově

„Pro nás to byla po letech v nájmu najednou úžasná volnost. Mohli jsme běhat po loukách, do vedlejšího lesa, plného borůvek. Maminka tehdy zrovna udělala koláče. Vzpomínám, že na plech dávala javorové listy, aby ho nemusela masit,“ vyprávěl.

Poblíž strážního domku u tratě zůstaly po původních německých obyvatelích nasazené brambory. „Šli jsme ty brambory vykopat, protože jsme sami nic neměli. Byla tam chudá zem, brambory zarostlé kopřivami, ale měli jsme co jíst. Pak nám někdo řekl, že v Petrovičkách zůstal jeden opuštěný statek, a v něm staré brambory. Byl červenec, ale vydali jsme se tam. Brambory byly zarostlé klíčky. Něco jsme snědli sami a zbytek jsme dali naší koze,“ popisoval rodinnou situaci po válce.

V Mladkově chodil František do obecné školy, do měšťanky pak jezdil do Králík vlakem. V Mladkově se také s bratrem zapojili do ministrůvání faráři Demuthovi. Byl to Němec, ale uměl dobře česky. Před odsunem byl kostel plný lidí, nejdřív bylo kázání v češtině, pak v němčině. „Po odsunu chodilo do kostela jen pár babiček, a to i na velikonoční obřady, které byly v ranních hodinách, včetně ranní sobotní vigilie. Ale na samotné krátké Vzkříšení, které bylo v sobotu odpoledne, přišlo lidí hodně a naparádění. Na to jsme se už vždycky těšili, protože pak jsme měli doma párky,“ vzpomínal. Na začátku třetí tří-

dy byl dětem panem řídícím představen už nový pan farář Nouza.

V době přistěhování Stejskalových byli ještě v Mladkově místní němečtí obyvatelé, kteří museli posléze do odsunu. „Spoluzák Gusta Rosenberg z Lichkova musel taky, maminku měl Češku, otec byl Němec. Všechny z Králicka soustředili do Dolní Lipky. Šli jen s dvacetikilovým rancem. Hned jak opustili dům, přistěhovali se tam nějací noví osídlenci. Jenže pak přišla zpráva, že Rosenbergovi do odsunu nemusí. Vrátili se domů, ale tam už bydleli cizí lidé. Takže jim to museli zase uvolnit, a Rosenbergovi zůstali v Lichkově,“ vyprávěl František Stejskal

Po válce je všechno jinak

Pan Stejskal přidal jednu poválečnou vzpomínku na pomoc ze západu. „Na nádraží jsem viděl velké kopce kukuřice. Dostávali jsme masové konzervy a džusy. Další forma pomoci byla podpora zdravotnictví: přijela dodávka ke škole, museli jsme se postavit se lžičkou do fronty a každý dostal na lžičku rybí tuk. Jenže dětem to nechutnalo, tak to pak dělali ve formě kuličky, které jsme dostávali ve škole. Kluci kuličku někdy napíchli a rybí tuk stříkali po holkách nebo do kalamáře s inkoustem, takže pak se s ním nedalo psát. Také do škol jezdili zubaři ošetřovat zuby. Měli vrtačku, kterou poháněli šlapáním,“ popisoval.

Děti také prozkoumávaly okolí, v písničku nad hřbitovem našly nevybuchlý granát. Sedmiletý Mirek Kapac to odnesl životem. František pak také s kluky našel nad zastávkou granát, ale ohlásili jej policii.

„Kolem trati bylo tenkrát plno zmiří, chytal jsem je do plechovky a nosil panu Uhrnerovi, který je posílal dál na výrobu séra proti uštknutí. Byl to určitý privýdělek,“ vzpomínal. Později tatínka uštkla zmije a u doktora Löwa v Mladkově mu podali sérum, které jim zrovna v ten den přivezli. Také děti přivydělávaly sběrem borůvek a malin. V Jednotě je vyměnily za nákup. Například kilo borůvek za kilo cukru.

František Stejskal vzpomínal také na dobu po roce 1948, kdy se moci ve státě chopila komunistická strana. Z vyprávění pana Dolečka z cukrárny ví, jak letohradský zámek zabral stát, a v interiéru byl zřízen internát. Najali brigádníky, kteří to tam rozkradli a zničili. Nějací kluci tam zpívali budovatelské písně, pochodovali a zpívali, že nepotřebují panstvo. Po majitelích zámku tam zůstala krásná kachlová kamna, a ti kluci vzali krumpáč a ta kamna rozbili. Na zatápku prý v internátě používali fotky a rodinné doklady původních šlechticů. Pan Doleček jim pak výměnou za ty fotky a dokumenty dal nějaký obyčejný papír na podpal a dokumenty schoval. Později je předal dojaté paní hraběnce při její návštěvě Letohradu.

„Z politických důvodů mě nepřijal ke studiu na stavební průmyslovce v Letohradě její ředitel Bok, který bydlel v Mladkově, a byl tam zároveň předsedou KSČ. Tatínek totiž při volbách v r. 1948 vhodil do urny bílý lístek.

Modlitba

Pane, nežádám o zázraky, ale o sílu v každém dni. Nauč mě umění malých kroků.

Udělej ze mě člověka všímavého a citlivého, abych se dokázal zastavit včas a nepropásl to

Byl tedy reakcionář,“ podotkl František Stejskal. V roce 1952 tedy začal studovat Vyšší průmyslovou školu stavební Antonína Zápotockého v Hradci Králové.

„Když jsem tam přišel, jeden kantor nám hned rozdál přihlášku do Svazu československo-sovětského přátelství. Nikdo si nedovolil protestovat. Pak přišli za Svazu mládeže - také s přihláškou. Ve třetím ročníku jsme nacvičovali na první spartakiádu 1955. Měli jsme modré kalhoty s hlubokými kapsami a cvičili jsme s atrapami zbraní takovou budovatelskou sestavu - jako že na nás létají nepřátelská letadla, která my těmi „zbraněmi“ zneškodníme. Na tribuně tehdy seděl v bílé generálské uniformě ministr obrany Čepička,“ vyprávěl.

V době studia chlapců (i starší Josef byl na střední škole v Hradci) trápili tatínka členové STB. „Chodili za ním večer do služby na zastávku a chtěli po něm informace na různé lidi, hlavně na pana faráře Nouzu. Vyhržovali mu, že když nebude spolupracovat, pomstí se na dětech. Odvezli ho také se zavázanýma očima do Žamberka k výslechu. Nalili do něho pak nějaký alkohol a vyložili u zastávky v Mladkově s nařízenou verzí pozdního příchodu domů - že byl s kamarádem v hospodě,“ uvedl.

Stres, který tehdy zažil, se doživotně podepsal na jeho zdraví. „Maminka mu vždy do služby nachystala večeri, které on se ani nedotkl. Jednou se svěřil doktoru Löwovi, a ten na vyšších místech zařídil, že mu už pak dali pokoj. Přesto asi po dvou letech jsme ho s doktorem Löwem sanitkou vezli za velkých bolestí do Šumperka, kde mu v noci několik hodin operovali prasklý vřed. Bylo to prý na poslední chvíli, tatínkovi bylo 47 roků. Měl pak doživotní dietu.“

Po vojně František Stejskal nastoupil do Okresního stavebního podniku Žamberk, kde zůstal celý profesní život. V roce 1962 se oženil s Růženou rozenou Skalickou (1937-2018) z Letohradu čp. 140, dcerou kamnáře Aloise Skalického. Ten to jako živnostník také neměl jednoduché. Po roce 1948 mu živnost znárodnili, a pak byl zaměstnancem OSP Žamberk jako obkladač. Doma mu udělali sklad vodoinstalačního materiálu. Manželé se usadili v Letohradě. Narodily se jim tři děti: v roce 1962 Věra, v roce 1964 Hana a František (1966-2020). V roce 1974 si postavili v Letohradě rodinný dům.

„Některé vzpomínky jsou dojemné, některé bolí. Dětství a mládí jsme neměli jednoduché, hlavně naše rodiče to měli hodně těžké, ale důležité je, že v životě obstáli, vedli nás k poctivosti a předali nám víru. Nás pět sourozenců se stále máme rádi, stýkáme se a máme hezké rodiny,“ uzavřel František Stejskal. /M

co je v životě důležité.

Nauč mě, jak zvládnout čas, který mi byl dán. Dej mi moudrost, abych dokázal rozlišit co je prvořadé a co až druhořadé.

Pomoz mi pochopit, že myšlenky mi nepomůžou. Žádné přemýšlení o minulosti, žádné přemýšlení o budoucnosti. Pomoz mi být tady a teď, a abych bral tento okamžik jako ten nejdůležitější.

Zachraň mě před naivní vírou, že všechno v životě by mělo jít hladce a snadno. Dej mi jasně na vědomí, že ve složitosti, v porážkách, pádech a selháních je síla, díky které můžeme růst a dospět.

Připomínej mi, že naše srdce často argumentuje rozumem.

Pošli mi v pravý čas někoho, kdo má odvahu říct mi pravdu, ale říci ji zároveň s láskou.

Vím, že spousta problémů se vyřeší samo, tak mě prosím nauč trpělivosti.

Viš, jak moc my lidé potřebujeme přátelství. Nech mě být hoden tohoto nejkrásnějšího a něžného daru.

Dej mi bohatou představivost, abych někomu dokázal poskytnout potřebné teplo v tu pravou dobu a v pravý čas.

Udělej ze mě člověka, který bude vždy vědět, jak se dostat k těm, kteří jsou až úplně „dole“. Zachraň mě před strachem, že mi něco v životě unikne.

Dej mi nikoliv to, co si přeji, ale to, co opravdu potřebuji.

Bože, nauč mě umění malých kroků.

Antoine de Saint Exupéry

ÚKOL PAMĚTNÍKŮ

Mnoho lidí se zase nechává manipulovat lháři. Vychvalují minulý režim. Zapomněli na jeho násilí, na umučení, na ty, kteří byli lámání tajnou policií ke zločinné spolupráci, k udávání nevinných a k znásilňování svědomí. Ti, kteří byli na vedoucích místech v zamětnání, byli nuceni k ponižující lži, že nás Sovětský svaz v roce 1968 svými tanky zachránil.

Někteří se vymlouvají, že o zverstvech komunistického režimu nevěděli. Totéž říkalo mnoho Němců po 2. světové válce. Kdo chtěl, mohl vědět. Každý, kdo umí číst, má možnost a povinnost se poučit. Nám, svědkům, nezbyvá než svědčit o zvrhlosti těch zločinů, neboť opět hrozí - tak jako už mnohokrát - že zvolíme vládu lhářů a podvodníků, usilujících o moc a velký majetek pro sebe.

Jako vysokoškolský student jsem od 66' roku prožíval naději Pražského jara. Rodiče nás učili, co je pravda a co lživá propaganda režimu. O Sovětském režimu jsme si nedělali žádné iluze, ale přepadení 21. srpna 68 pro mě bylo šokem. Ale ještě hroznější byl pro mě 21. srpen 69'. To už jsem byl rok na vojně u tankistů. Zažil jsem vymývání mozků. Od jara jsme nesměli chodit na vycházky, do kasáren docházely jen komunistické noviny Rudé právo. Vojenští propagandisté do nás hustili řeči, jak Američané připravují

vojenský převrat. Nikdo z vojáků nevěřil mým argumentům, že to není pravda. To pro mě byla asi nejtěžší situace v životě.

20. srpna přišel rozkaz vyrazit s tanky na pomoc „ohrožené“ Praze. K tankistům byla účelně vybírána určitá vrstva lidí. Z padesáti vojáků v rotě jsme pouze dva nebyli dříve v civilu trestaní a jen tři jsme nebyli tetovaní. Ne málo tankistů se ve škole dostalo až do 9. třídy.

Kluci byli připraveni střílet do našich lidí. Střelec našeho tanku se snažil spráhnout reflektor s kulometem, aby mohl střílet v noci. Zbyla mně jediná možnost jak se nestat zabijákem a pokusit se vyburcovat ostatní vojáky nesplněním rozkazu. Připravil jsem si dopis pro rodiče. Naštěstí náš pluk nemusel zasáhnout, do civilistů stříleli vojáci Pohraniční stráže (ti byli zvyklí střílet na hranicích do našich lidí) a milice (ozbrojené bojůvky komunistů s vymytými mozky).

Asi nabídnu své svědectví studentům a veřejnosti, aby se nezapomnělo - pokud bude mít někdo zájem.

/v

POZORUHODNÉ ŽENY LETOHRADU

Marie Moravcová - maminka třinácti dětí a žena hluboké víry

Maminka se narodila 19. 7. 1927 do rodiny Motlových. Žila v chalupě v Letohradě na Podměstí s rodiči a dvěma mladšími sestrami Helou a Janou. V době, kdy navštěvovala měšťanku, byly třídy rozděleny na A, B dle prospěchu žáků. Tenkrát měla maminka na Podměstí partu spolužáků, se kterými se scházeli i mimo vyučování a společně se učili, aby nebyli rozděleni, a mohli být v jedné třídě A. Co se týče školy, mamince šla velmi dobře čeština, především vynikala ve slohových pracích. Učila se němčinu i francouzštinu. Po dokončení měšťanky chtěla pokračovat ve studiu, ale kvůli finanční náročnosti studia se nakonec vyučila tkadlenou v bývalé Hedvě.

V roce 1950 se vdala za tatínka, Václava Moravce. Bydleli spolu na Podměstí u maminičiny rodičů v jedné místnosti, a plánovali koupit pozemku na Kunčicích na stavbu vlastního domku. Bohužel kvůli měnové reformě přišli v roce 1953 i o ty malé úspory, které měli připravené na začátek stavby. Přesto se do stavby pustili, a to v té době již měli dvě malé děti. Tatínek si většinu prací dělal sám. Ty pomocné, jako třeba namíchat maltu, pak zbyly jednoduše na maminku. Vedle míchačky stál často kočárek. Kromě stavby musela maminka obstarat veškeré práce kolem dětí, vařit, prát, přestě vše pro běžný chod rodiny. Na podzim 1957 už bylo hotové přízemí, tak jsme se stěhovali na Kunčice. V té době nás již bylo pět sourozenců. Počítalo se s tím, že se zbytek domu bude dodělavat postupně za provozu, jak to půjde. Začali jsme chovat slepice, králíky, husy a kozu. To většinou také leželo na mamince, a postupně také na nás. Tatínek po práci chodil jako zedník pomáhat na stavbu jiných

bičku se do večera staral bratr Karel. Maminka se zas večer vrátila z práce, a strávila s ní noc. My starší jsme se starali o mladší sourozence, aby byli připraveni na další den do školy, měli uvařeno, a aby to prostě doma fungovalo. Jednou za 14 dní ji přijela u babičky vystřídat její sestra Hela, která bydlela v Hronově, aby si mohla trochu odpočinout, a být s námi doma. Takto jsme to zvládali půl roku, do února 1975, kdy babička zemřela. To všechno maminka zvládala i při tolika dětech. Jak jsme pomalu dorůstali, snažili jsme se mamince pomáhat, aby si

rodinných domů, aby vydělal nějakou tu korunu navíc. Na Ovčíně nad hřbitovem jsme měli každý rok nasázeno pár rádků brambor. Ty nám pomáhal obdělávat starý pan Emil Moravec z Ovčina s koňmi. Jak maminka na podzim vždy říkala: 'Když máme brambory ve sklepě, zelí naložené v zeláku a králíky v králíkárně, bude z čeho v zimě vařit.' Přibývalo dětí a mamince práce. Nejmladší bratr Petr se narodil na jaře 1970. Bylo nás tedy celkem třináct - sedm děvčat a šest chlapců. Když jsme chodili do školy, měl pan ředitel každoročně problém, když mu maminka na začátku školního roku přinesla za nás všechny přihlášky na náboženství. Zdálo se mu, že je jich moc.

Se vším doma jsme museli pomáhat, ale ke škodě nám to nebylo. Pralo se každý den, přesto nás po návratu ze školy každý den čekal teplý oběd. To všechno maminka zvládala. Nikdy se na nás nemračila a nikdy jsme od ní neslyšeli: 'Nemám na tebe čas.' Když byly nejmladšímu bratrovi tři roky, chtěla jít maminka pracovat. Ale na městském národním výboru jí sdělili, že místo ve školce nemají, a musí si tedy hlídání zařídit jinak. Proto nastoupila do Montostavu jako uklízečka, kde mohla pracovat odpoledne, když jsme přišli ze školy, a o bratra jsme se postarali. Uklízení v Montostavu byla opravdu těžká práce, když si představíte, že se tam pracovalo s betonem. Byl všude na chodbách, v šatně i ve sprchách. Jiná práce pro ni nebyla, ale přesto ji vykonávala až do důchodu.

V srpnu 1974 onemocněla její maminka na Podměstí rakovinou. Zůstala ležet a bylo potřeba situaci řešit. Maminka se rozhodla, že se o ni postaráme, aby nemusela zůstat v nemocnici. Ona sama trávila dopoledne u ní doma, odpoledne šla do práce, a o ba-

mohla trochu odpočinout.

Jak nás maminka vychovávala? Ne slovy, ale svým příkladem. Maminka měla opravdovou víru, o které nemluvila, ale řídila podle ní svůj život. Snažila se být ke všem laskavá. Nikdy jsme ji neslyšeli na někoho nadávat. Kde bylo potřeba, snažila se pomoci, přestože toho sama měla až nad hlavu. K tomu všemu měla důvěru, že na nic není sama. Ráda si popovídala přes plot se sousedkou Růžou Tomkovou, která byla moc hodná paní. Když byla v Olomouci výstava Flora, tak na ni často vyrazily spolu vlakem. Byli jsme párkrát s nimi. Milovala Kopeček a Kapli Jana Nepomuckého, kam chodila od dětství v květnu pravidelně zvonit. Ráda chodila na procházky do lesa. Celý život věnovala nám dětem, a pak i vnoučatům. Nikdy nám nic kategoricky nenařizovala. Když jsme dospívali, vždy nás vyslechla, řekla nám, co si o tom myslí, ale rozhodnutí nechala na nás, s tím, že je to náš život. To platilo při výběru povolání a později i při výběru životních partnerů. Co jí však nejvíc mrzelo, bylo, že se bohužel i mezi věřícími našli lidé, kteří jí pohrdali jen proto, že má třináct dětí. To si vždycky dost poplakala.

Maminka zemřela v roce 1998. Prožila bohatý život věnovaný lidem kolem sebe, naplněný důvěrou v Boha, který je ten jediný spravedlivý soudce. Za všechno, co nás s tatínkem naučili, a co pro nás udělali, jsme jim moc vděční a děkujeme jim. Už je nás pěkná řádka - 13 dětí, 37 vnoučat a zatím 37 pravnoučat. My všichni bychom rádi odkaz našich rodičů předávali dál. Jsme přesvědčení, že nás rodiče vychovali nejlépe, jak uměli.

za děti a vnoučata Marie Brandejsová

SNÍDANĚ

U snídaně sedím s Hanni, dámou zasloužilého věku, vlastně by se dalo říct, že je to taková moje třetí babička. Známe se už pěkných pár let. Ačkoli jsme téměř krajané – ona se narodila v Jihlavě, já v Jindřichově Hradci –, trvalo to dlouhou dobu, než se naše cesty protnuly. Je totiž ročník 1942 a patřila k jihlavským německy mluvícím obyvatelům, takže byla ona a její rodina po válce vyhnána (u nás se oficiálně říká odsunutá).

Kdysi jsem ji dokonce do Jihlavy zavezl, aby se podívala na místa svého dětství. Moc se jí nechtělo a já dodnes vidím to zděšení těch, kteří dnes bydlí na místech, kde kdysi bydlel někdo jiný. Byl jsem tehdy rád, že neumí česky.

Během těch let, co se známe, jsem se jednou

zeptal na její dětství, ale odbyla mě frází, že to nestojí za řeč, a já jsem pochopil, že o tom asi nechce mluvit. Tak jsem se dál neptal. Někdy přijde ta chvíle, říká jsem si, a netušil jsem, že to bude právě dnes u ranního kafe. Vůbec nic tomu nenavštěvovalo. Plánoval jsem se balit a co nejrychleji vyrazit domů, trasa Mnichov– Praha. Nevím, jak na to přišla řeč, ale najednou jsem slyšel vyprávění o ještě ani ne tříletém děvčátku, které se nejprve s maminkou ocitlo v táboře za městem, odkud pak jeli vlakem někam do Rakouska, jak ve vlaku zemřela její mladší – ani ne dvouletá – sestra, kterou maminka, když vlak zastavil kdesi v polích, zavínula do plátna a uložila do hrobu, kam zrovna ukládali tělo jedné starší ženy, která

taky umřela cestou. Prý snad někde u Melku. Odložil jsem kávu a sebral odvahu k otázce: „A jak se jmenovala?“ „Hilda,“ řekla a dodala, „muselo to být těžké, ale maminka byla statečná žena.“ Slyšel jsem pak vyprávění o pobytu u jedněch rakouských sedláků, kdy hospodyně zavírala holčičku k prasatům do chlíva, zatímco maminka otročila na polích.

„Pamatuji se jenom, jak jsem běhala v nějaké místnosti kolem dokola a volala maminku,“ řekla a zahleděla se z okna. „A hlad. Než jsme obě jednou v noci ze statku prostě utekly, nastoupily do vlaku a odjely do Německa.“

Tam to ještě dva roky trvalo, než se přes Červený kříž našly s tatínkem, který byl odsunut jiným vlakem. Rodinu strýce pak později dohledali na severu Německa a druhou část příbuzných v Rakousku.

Naslouchal jsem vyprávění se zatajeným dechem a trochu jsem po něm zalpal, když při vzpomínce na maminku došlo na její mlčení a náznaky o pobytu v táboře, kde byla pravděpodobně i znásilněna. Když byla rodina zase spolu, neměla téměř nic. Maminka chodila na pole sbírat klasy obilí, co zůstaly po žních, aby měli doma trochu mouky. Dceři zatím její vrstevníci dávali poznat, že je chudinka přistěhovalec a že je u nich vlastně navíc.

Bylo už téměř poledne, když jsme se rozloučili. Její vzpomínky se se mnou vracely takřka na místo činu a já celou cestu autem přemýšlel, co se to vlastně stalo a co s tím, co se ke mně přes více než tři čtvrtě století času dostalo a na co musela uzrát doba, aby byla síla to vůbec vyslovit.

Ta zhuštěná realita mi připadala jako fikce nebo absurdní film. A když jsem si představil, kolik podobných příběhů už navždy umřelo i se svými pamětníky, udělalo se mi z toho úzko.

Zácpy před Prahou nebyly, večerní bohoslužbu v bazilice jsem stihl, a když jsem pak z toho křesla od oltáře zvedl oči, zaujaly mě tváře lidí v lavicích. Většina z nich měla už taky – podobně jako Hanni – nějaký ten křížek odžítý a mě napadlo, jaký příběh se za jejich tvářemi asi skrývá. Třeba té paní, která před časem utekla z Ukrajiny...

*Tomáš Cyril Havel,
kaplan u sv. Markěty na Břevnově*

Co krok, to hrob

Jen ptáci ta místa znají
od červů, které sezobali
mrtví teď hlínu pojídají
za trest, že se někdy smáli.
Kde leží naši drazí?

Od Sibíře k nám
je v zemi skryli vrazi,
ty najdi si je sám.
Světlem bloudí hrozná vina,
v duších se nám zabydlela
za krátký čas od Stalina
neshnila v zemi všechna těla.
Vrahům se často dobře žije
nikdo nic neví v okolí
dokud tebe neuškne zmije,
tak tě nic přece neboli.
To zákon kázal život brát,
občan mlčením to schválil,
z vraha stal se jenom kat,
průměrný by se neupálil.
Až do sibiřských dálek
miliony těl v zemi leží,
hroby se kopou stále,
zločin vánice nezasněží.
Krví prosákné bílý sníh,
na hrobech stromy vyrostou,
pak zazní lesem šťastný smích,
přehluší pláč.

Rudolf Krautschneider

K PŘÍPRAVĚ NA BOHOSLUŽBY O NEDĚLÍCH A SVÁTCÍCH

neděle 15.9. 8 h. Lukavice 9 Mistrovice 9.30 Orlice	24. v mezidobí Iz 50,5-9a Ž 116 Jak 2,14-18 Mk 8,27-35
sobota 21.9.	18 h. Letohrad
neděle 22.9. 8. h. Lukavice 9.30 Orlice	25. v mezidobí Mdr 2,12-20 Ž 54 Jak 3,16-4,3 Mk 9,30-37
sobota 28.9.	Slavnost sv. Václava 11 h. Letohrad
neděle 29.9. 8 h. Lukavice 9 Mistrovice - posvícení 9.30 Orlice 11 Červená - posvícení	26. v mezidobí Nm 11,25-29 Ž 19 Jak 5,1-6 Mk 9,38-48
sobota 5.10.	18 h. Letohrad
neděle 6.10. 8. h. Lukavice 9.30 Orlice	27. v mezidobí Gn 2,18-24 Ž 128 Žid 2,9-12 Mk 10,2-16

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Hausenská 835, 561 51 Letohrad, tel. 465 620 357 • Redakce: Václav Vacek, Iva Marková,
jazyková úprava Jana Kalousková • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz • uzávěrka je 20. každého měsíce
Rejstříkové č. MK ČR E 12797 • Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741